

A portrait of King William I of the Netherlands and Belgium. He is shown from the chest up, wearing a dark blue military-style coat with a large white fur collar and a red cape. A gold brooch is visible at the center of the collar. On his left chest, there is a large, ornate star-shaped military decoration. The background is a dark, mottled green. The text 'De wereld van Willem I' is overlaid on the left side of the image in white, and 'Koning van Nederland en België' is overlaid in red below it.

De wereld van Willem I

**Koning
van Nederland
en België**

W BOOKS

Inhoud

Inleiding: de werkende koning	4
De werkkamer van de koning	8
De vorming van het koninkrijk	30
Persoonlijk leven	54
Veranderingen in het landschap	70
Economische en sociale verbeteringen	84
Uiteenvallen van het koninkrijk	100
Verantwoording	118
Colofon	120

**De
wereld
van
Willem I**

**Koning
van Nederland
en België**

De werkende koning

‘Het kabinet van den Prins had het uiterlijk van een papierfabriek: er werden gedurig zware pakken in- en uitgedragen. Hij zeide mij: “ik houd van de menigte van papieren.”’ Aldus de staatsman Gijsbert Karel van Hogendorp (1762-1834) in zijn *Gedenkschriften*.

De prins waarvan in het citaat sprake is, is Willem Frederik van Oranje-Nassau (1772-1843). De vader van Willem, stadhouder Willem V, had ons land op 18 februari 1795 verlaten uit vrees voor de Fransen, die hun invloed op het bestuur lieten gelden. Het stadhouderlijk gezin blijft eerst enkele jaren in Engeland en vertrekt dan naar de Duitse buitenplaats Oranienstein bij Dietz. Zoon Willem Frederik (de latere Willem I) krijgt van Napoleon in 1803 het vorstendom Nassau-Oranje-Fulda. Nadat hij op 30 november 1813 na een jarenlange ballingschap op Nederlandse bodem is teruggekeerd, wordt Willem in 1815 de eerste vorst van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden.

Een land in armoede

Bij het aantreden van koning Willem I staat zijn nieuwe land er niet rooskleurig voor. De

Frans bezetting, de napoleontische oorlogen en vooral het Continentaal stelsel (het verbod van keizer Napoleon op alle handel van het Europese continent met Groot-Brittannië) waren desastreus voor de welvaart van ons land. Maar de koning heeft grote ambities. De Nederlanden moeten tot een hechte eenheid gesmeed worden en de economie moet gestimuleerd worden, zodat de gouden tijden van economische voorspoed uit de zeventiende eeuw kunnen herleven. Kansen zijn er volop; de noordelijke en de zuidelijke economie vullen elkaar prachtig aan. De zuidelijke provincies hebben de steenkoolwinning en de metaalindustrie, moderne textielbedrijven en een uitgebreide ambachtelijke nijverheid. Met een infrastructuur als de Rijn-Maas-Scheldedelta kunnen de noordelijke handelaren hun commercieel

talent inzetten om de producten aan de man te brengen. Maar bedreigingen zijn er ook: de binnenlandse vervoersmogelijkheden zijn ver beneden de maat, nieuwe afzetmarkten moeten worden gezocht en er is geen geld voor investeringen.

Verlicht despoot

Koning Willem I is ervan overtuigd dat hij bij uitstek de geschikte persoon is om de Nederlanden er bovenop te helpen. Zijn ambitie en dadendrang zijn enorm. Daarbij duldt hij weinig tegenpraak. Willem I is er niet van gediend dat ministers of leden van de Staten-Generaal zich al te veel met zijn beleid bemoeien.

De koning gaat voortvarend aan de slag. Voor de oplossing van de financiële problemen in zijn koninkrijk creëert Willem I enkele nieuwe instituten. Het Amortisatie-Syndicaat krijgt tot taak de aflossing van oude staatsschulden te regelen. De Nederlandsche Bank moet orde scheppen in de monetaire wanorde, want het zuiden gebruikt de Franse frank en de zilverstandaard,

De instrumenten van een koning

De meest tot de verbeelding sprekende kenmerken van een koning zijn een kroon, een mantel en meer ceremoniële objecten als een scepter en een rijksappel. Uiteraard beschikt koning Willem I daarover als de officiële gelegen-

heid daar om vraagt; al heeft hij nooit daadwerkelijk een kroon op zijn hoofd gehad – Nederlandse vorsten worden immers alleen ingehuldigd en niet echt gekroond. Maar deze koninklijke attributen zeggen niet voldoende over

Willem I. De instrumenten die hem beter typeren zijn schrijfmappen, inkt, zegels en stempeLS. En zijn dagelijks kostuum; of beter gezegd: zijn dagelijks schrijfkostuum. Met dit uitgebreide schrijfgerei geeft koning Willem I vorm aan het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Daarmee schrijft hij zijn brieven, commentarieert en bekrachtigt hij adviezen en wetsvoorstellen, en zet hij uiteindelijk vele malen zijn krachtige handtekening onder een enorme stortvloed aan koninklijke besluiten. ●

De besluitenkoning

In zijn werkkamer brengt koning Willem I het meest en het liefst zijn tijd door. Daar schrijft en ondertekent hij van 's morgens vroeg tot 's avonds laat een ongelooftelijke hoeveelheid wetten, koninklijke besluiten, nota's en brieven. In de geschiedschrijving wordt Willem I vaak de 'besluitenkoning' genoemd. Deze titel draagt hij niet alleen omdat hij zoveel mogelijk zelf overal over wil beslissen, maar ook om de enorme hoeveelheid besluiten, die hij neemt. Gedurende zijn gehele regeerperiode - van 1813 tot 1840 - zouden het wel een miljoen besluiten en wetten geweest kunnen zijn. Om die productie te kunnen realiseren heeft hij - naast een geweldige werklust en energie - een goed geolied kantoor nodig. Dat is de Staatssecretarie van de koning. Dit kantoor bestaat naast het Kabinet des Konings, dat Willem I ook in het leven roept. Tot 1840 hebben beide

diensten bestaan. Hun werkzaamheden zijn niet altijd goed gescheiden. Aan het hoofd van de Staatssecretarie staat de algemene Secretaris van Staat, die over alles door de koning wordt geïnformeerd. Hij is voor een groot deel de schakel tussen de vorst en zijn ministers. Voor een functie zo dicht in de nabijheid van de koning zijn betrouwbare mannen vereist. Mr. Anton Reinard Falck is de eerste Secretaris van Staat. Voordien had hij nauw samengewerkt met Gijsbert Karel van Hogendorp als secretaris van het overgangsbestuur na het vertrek van de Fransen. ●

Wij Willem I...

De afkondiging van wetten en besluiten kent al eeuwen een vaste formule. In die traditie gaat Willem I voort, eerst als 'Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden', vanaf 1815 als koning.

De wijze van afkondiging der wetten wordt in de grondwet geregeld. Volgens het betreffende artikel moet de afkondiging beginnen met de woorden:

'Wij, enz....., Koning der Nederlanden, enz....., allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat enz.'

Dan volgen de beweegredenen voor de wet, waarna de formule komt:

'Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze, enz.'

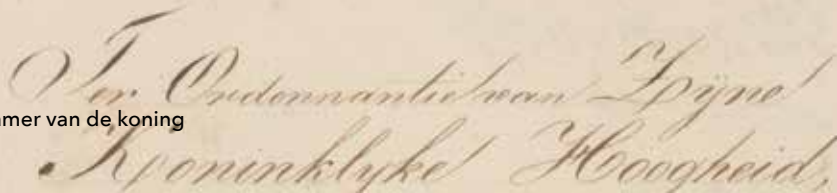
Daarop volgt de tekst van de wet. Aan het einde staan plaats en datum van de afkondiging: 'Gegeven, enz.'

De plaatsen van afkondiging zijn meestal Den Haag en Brussel, maar ook de zomerverblijven van de koning; het Loo en Laken.

Na de abdicatie van Willem I gebruikt zijn zoon eerst nog het formulier van zijn vader. ●

Wij Willem I

Van Ordonnantie van Zijne
Koninklijke Hoogheid,

NB. De dagteekening en het nummer van dit besluit, bij de aanbaling van hetzelfde, naauwkeurig uit te drukken.

WY WILLEM, by de Gratie Gods
PRINSE VAN ORANJE-NASSAU, SOUVEREIN
VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN,
enz. enz. enz.

Allen allen die elcke Zullen
Lien of hoore laten, Satiet
Doen te weten:

Alzo de grote Vergadering
van Nantienalyfien, Represen-
tatie de Vereenigde Nederlanden,
Ons by een vleytge Deputatie
heeft te kennen, gegeven, dat Zy
het Ontwerp van Grondwet,
tot overneming van het welk
My verhele hadden byeen ge-
voepen, goedgekeurd heeft.

Zoo is het dat My het voor-
melde Ontwerp, Loedunig als
trekkelwa door Ons, van de Ver-

feesten

De Staatssecretarie, het kantoor van de koning

De Staatssecretarie is gevestigd op het Plein, in het voormalige Logement der stad Rotterdam. In 1819 moet het kantoor plaatsmaken voor het departement van Defensie, dat nu nog steeds in het pand gehuisvest is. De Staatssecretarie verhuist naar het Binnenhof. Ook het Kabinet des Konings blijft in dezelfde 'lokalen' ondergebracht, tot het in 1913 verhuist naar de Korte Vijverberg, en wel het huis van een der meest bekende secretarissen, die het kabinet heeft gehad, mr. G. Groen van Prinsterer. Daar zetelt het Kabinet van de Koning nog steeds.

In 1824 telt de Staatssecretarie, naast de secretaris, 28 functionarissen: een griffier, een referendaris, acht com-miezen en acht adjunct-com-miezen, plus drie kamer-bewaarders, vijf boden, 1 boutefeu (letterlijk kachel-aansteker, feitelijk een soort conciërge) en een conciërge in Brussel. De belangrijkste mannen zijn griffier Elias Schovèl en de commies met de persoonlijke titel referendaris A.L.E.G. d'Hamecourt. Het kabinet telt veel minder ambtenaren: er zijn twee secretarissen en een ambte-naar die tevens Secretaris van de Koningin is.

Het eigenlijke schrijf- en kopi-erwerk moet worden gedaan door bladschrijvers, maar die worden 'ingehuurd'. Ze worden per geschreven bladzijde betaald. Voor een jaarlijks bedrag van 6.000 gulden kunnen wel 67.000 bladzijden overgeschreven worden. ●

Een dagelijks kostuum

Bij ceremoniële gelegenheden en allerhande officiële ontvangsten gaat koning Willem I uiteraard gekleed in fraaie koninklijke kostuums. Willem I beperkt zich daarbij trouwens wel tot het strikt noodzakelijke ceremonieel. Persoonlijke zui-nigheid is en blijft een van zijn belangrijkste karaktertrekken. Willem I brengt het grootste deel van de dag door in zijn werkkamer; alleen, schrijvend en lezend achter zijn bureau, of in een-op-een gesprekken met zijn belangrijke ministers. Op die momenten is natuurlijk geen plaats voor galakleding.

In de beslotenheid van zijn werkplek draagt Willem I daarom een wat soberder dagelijks tenue. Dit werkkostuum is een militair tenue: een donkerblauwe uniformjas met rode staande kraag, rode manchetten en rood gevoerde slippen.

Op beide schouders prijken goudkleurige epauletten. Duidelijk te zien is dat Willem I ook tijdens zijn dagelijkse werkzaamheden vaak de ster van het Grootkruis van de Militaire Willems-Orde opspeldt. ●

Colofon

Dit boek is een uitgave van WBOOKS in samenwerking met het Nationaal Archief. Dit boek verschijnt ter gelegenheid van de tentoonstellingen in het Nationaal Archief van 28 augustus 2015 t/m 17 juli 2016 en in het STAM Stadsmuseum Gent van 15 oktober 2015 t/m 28 maart 2016.

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

© 2015 WBOOKS / Nationaal Archief / De wereld van Willem I

Teksten

Paul Brood
Ron Guleij
Arjan Poelwijk
Wout De Vuyst

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Fotografie

Studio Buitenhof,
Den Haag
Jan Zweerts Fotografie,
Den Haag

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Eindredactie

Paul Brood

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

Vormgeving

studio frederik de wal

© c/o Pictoright Amsterdam 2015.

ISBN 978 94 625 8108 1
NUR 688

Onze eerste Oranjevorst Willem I was een bijzonder man. Teruggekeerd uit ballingschap in november 1813, was hij van 1815 tot 1830 koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Dit was de uitkomst van het Congres van Wenen, dat een bufferstaat ten noorden van Frankrijk wenste. Het Verenigd Koninkrijk hield echter geen stand. In 1830 breekt in de zuidelijke provincies een opstand uit, die leidt tot de vestiging in 1831 van het Koninkrijk België. Koning Willem I blijft zich verzetten, maar moet uiteindelijk in 1839 toegeven.

Niettemin heeft Willem I een onuitwisbaar stempel gedrukt op ons land. Onvermoeibaar werkte hij aan de vooruitgang en ontwikkeling van Nederland en België. Het boek zoomt met name in op de koning persoonlijk: zijn werktafel, zijn schrijfattributen, zijn belangrijkste besluiten, zijn paleizen en zijn familie.

